

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ (ενδεικτικές απαντήσεις)

↪ Λιδαγμένο κείμενο ↪

Πλάτωνος Πρωταγόρας 324A-C

- A.** Αν πράγματι θέλεις, Σωκράτη, να καταλάβεις τι τέλος πάντων σημαίνει το να τιμωρεί κανείς όσους αδικούν, αυτό το ίδιο θα σε διδάξει ότι οι άνθρωποι βέβαια νομίζουν πως η αρετή είναι κάτι που μπορεί να αποκτηθεί. Γιατί κανείς δεν τιμωρεί αυτούς που αδικούν έχοντας το νου του σε αυτό και εξαιτίας αυτού, δηλαδή εξαιτίας του ότι (κάποιος) αδίκησε, εκτός αν εκδικείται αστόχαστα, όπως ακριβώς ένα θηρίο· και αυτός που επιχειρεί να τιμωρεί σύμφωνα με τη λογική δεν εκδικείται για το αδίκημα που έχει παρέλθει – γιατί δεν θα μπορούσε να κάνει να μην έχει γίνει αυτό βέβαια που διαπράχθηκε – αλλά για χάρη του μέλλοντος, δηλαδή για να μην αδικήσει ξανά ούτε αυτός ο ίδιος (που αδίκησε) ούτε (κανείς) άλλος που είδε ότι αυτός τιμωρήθηκε. Και αφού κάνει τέτοιες σκέψεις, πιστεύει πως η αρετή είναι δυνατό να διδαχτεί· για αποτροπή (επανάληψης της αδικίας) βέβαια τιμωρεί. Αυτή λοιπόν τη γνώμη έχουν όλοι, όσοι ακριβώς επιβάλλουν τιμωρίες και στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή.

Μονάδες 10

- B1.** Ο Πρωταγόρας δίνει **παιδαγωγικό-τελεολογικό** περιεχόμενο στην ποινή. Αυτό σημαίνει ότι όποιος τιμωρεί σύμφωνα με τους νόμους της λογικής (ό δέ μετά λόγου επιχειρών κολάζειν) – και όχι ασυλλόγιστα, όπως τα θηρία – στοχεύει στο σωφρονισμό του δράστη και στον παραδειγματισμό των άλλων (ίνα μη αὔθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα). Ο σοφιστής, επομένως, απορρίπτει ως κίνητρα της επιβολής τιμωριών την ανταπόδοση και την αντεκδίκηση, καθώς κανείς δεν μπορεί να αλλάξει το κακό που συνέβη και τις συνέπειές του (οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθέν ἀγένητον θείη). Έτσι, παραμερίζει τον κατασταλτικό χαρακτήρα της τιμωρίας, έχοντας το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον (τοῦ μέλλοντος χάριν), στην αποφυγή της επανάληψης της αδικίας από εδώ και στο εξής (ἀποτροπῆς γοῦν ἔνεκα κολάζει).

Η θεώρηση του Πρωταγόρα για το σωφρονιστικό χαρακτήρα της ποινής είναι **φωτισμένη** και **ρηξικέλευθη**, καθώς έφτασε να αναχθεί

σε αρχή δικαίου μόνο στους νεότερους χρόνους. Έρχεται λοιπόν σε πλήρη **αντίθεση με την κοινή αντίληψη της εποχής του**, κατά την οποία η ποινή σκόπευε στην ανταπόδοση των ίσων, την ικανοποίηση του θύματος ή των συγγενών του και την αποκατάσταση της ηθικής τάξης των πραγμάτων. Η δεδομένη στάση δικαιολογείται, αν αναλογιστεί κανείς πως περιστρέφεται στο παρελθόν αδίκημα, και ως εκ τούτου βασίζεται στο άλογο αίσθημα και στη αρχαιοελληνική αντίληψη για την ασέβεια (ἕβρις → ἄτη → νέμεις → τίσις). Ακριβώς με το ίδιο σκεπτικό λειτουργούσε και ο μωσαϊκός νόμος (ὄφθαλμόν ἀντί ὄφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντί ὀδόντος).

Με βάση τον ηθικό κώδικα της εποχής του σοφιστή διαπιστώνουμε πόσο **προχωρημένη** είναι η θεώρησή του για την επιβολή της ποινής: βασισμένη σε αξίες ανθρωπιστικές, παιδευτικές, δημοκρατικές. Δεν είναι τυχαίο ότι τις παραπάνω θέσεις για το νόημα απονομής της δικαιοσύνης συμπεριέλαβε ο Ιταλός διαφωτιστής Τσεζάρε Μπεκαρία στο έργο του *Περί εγκλημάτων και ποινών*. Οι ίδιες απόψεις ανάγονται σε αρχές δικαίου στα περισσότερα σύγχρονα κράτη δικαίου.

Μονάδες 15

B2. Η σπουδαιότητα της πολιτικής αρετής ως απαραίτητης προϋπόθεσης για την πολιτική οργάνωση και η αναγκαιότητα συμμετοχής όλων των ανθρώπων σ' αυτήν ενισχύονται από τη θέσπιση, εκ μέρους της πολιτείας, **αυστηρών ποινών** σε βάρος όσων δεν έχουν μερίδιο στην αρετή.

Συγκεκριμένα, ο Πρωταγόρας αναφέρει τις εξοντωτικές τιμωρίες που επιβάλλονταν σε όποιον διέπραττε πολιτικά κυρίως αδικήματα : θανάτωση, εξορία, δήμευση περιουσίας, κατεδάφιση σπιτιού (οἴκων ἀνατροπαί). Όλες οι παραπάνω ποινές επιβλήθηκαν στο ρήτορα Αντιφώντα, που υποστήριξε την ολιγαρχική βουλή των Τετρακοσίων το 411 π.Χ. και καταδικάστηκε ως προδότης σε θάνατο· επιπλέον, απαγορεύτηκε η ταφή του στην αττική γη, αφαιρέθηκαν από τους απογόνους του τα πολιτικά δικαιώματα (ἀτιμία) και γκρεμίστηκε συθέμελα το σπίτι του.

Εντύπωση μας προκαλεί η αυστηρότητα των ποινών. Ακόμη περισσότερο μας εντυπωσιάζει ότι χειρότερη δε θεωρείται ο θάνατος, που για εμάς είναι η εσχάτη των ποινών, αλλά όσες ακολουθούν κλιμακωτά. Στα πλαίσια του ηθικοπολιτικού ιδεώδους των κλασικών χρόνων ύψιστο ιδανικό αποτελούσε η ενεργός συμμετοχή του πολίτη στα κοινά, καθώς μόνο μέσα στο πολιτικό σύνολο μπορούσε το άτομο

να πραγματώσει την ολοκλήρωση, την ευδαιμονία. Μ' αυτή τη λογική έσχατη ταπείνωση για τον πολίτη ήταν η αποβολή του από το σώμα της πόλης. Ιδιαίτερα για τον υπερήφανο για την αυτοχθονία του Αθηναίο το ξεκλήρισμα μιας ολόκληρης γενιάς ήταν άκρως επονείδιστο, αφού σήμαινε τον αφανισμό παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος. Η ταπείνωση αποτελούσε ψυχολογικό θάνατο για τον άδικο και τους γιους του, αφού ως πρώην πολίτες περιφέρονταν δίχως νόημα και σκοπό στη ζωή τους, «δίχως σσί, χωρίς νόμους, χωρίς σπιτικό» (Ιλιάδα, I, 63).

Οι παραπάνω εξοντωτικές τιμωρίες στερούν από τον παραβάτη τη δυνατότητα να καταλάβει το λάθος του και να μην το ξανακάνει. Άρα, αντιτίθενται στο παιδευτικό πνεύμα επιβολής των ποινών, όπως αυτός περιγράφηκε στο πρωτότυπο κείμενο. Η αντίφαση αυτή ωστόσο αίρεται, αν σκεφτούμε πως οι προηγούμενες βαρύτερες ποινές εφαρμόζονται μετά τη διδασκαλία της πολιτικής αρετής· επιβάλλονται δηλαδή οι τιμωρίες με βασικό σκοπό το σωφρονισμό του άδικου (πρέπει να τον διδάσκουμε και να τον τιμωρούμε, μέχρι που, με την τιμωρία να βελτιωθεί). Αν όμως αυτός επαναλαμβάνει το αδίκημα όταν επανεντάσσεται στο πολιτικό σώμα, τότε συνειδητά επιλέγει το άδικο και βλάπτει την ομαλή λειτουργία του συνόλου. Σ' αυτή την περίπτωση υφίσταται τις προαναφερόμενες αυστηρές ποινές (και εάν, σε διαφορετική περίπτωση, πρέπει να εκδιώκουμε από την πόλη ή να σκοτώνουμε ως ανίατο όποιον δεν υπακούει σε αυτό το πράγμα ακόμα και μετά τη διδασκαλία, ακόμα και μετά την τιμωρία).

Μονάδες 15

- B3.** Ο Σωκράτης δεν ήταν άθεος, ήταν όμως είρωνας και έκανε την ειρωνεία όπλο της σκέψης, όπλο της αναζήτησης και της φιλοσοφικής έρευνας. Ίσως στην αμφισβήτηση να έμοιαζε πράγματι με τους σοφιστές. Κι αυτοί αρνούσαν να δεχτούν ως δεδομένες τις παραδεδεγμένες αλήθειες. Αλλά η αμφισβήτησή τους κατέληγε στην άρνηση: αφού δεν μπορεί κανείς να ανακαλύψει την αλήθεια, αλήθεια δεν υπάρχει, κι αν υπάρχει, καμιά σημασία δεν έχει, διότι δεν μας επηρεάζει. Απέναντι στην αμφισβήτηση αυτή, που γρήγορα καταλήγει πραγική, αλλά και τερατώδης, ο Σωκράτης αντιπαραθέτει μια θετική αμφισβήτηση: αμφισβητώντας τις παραδοσιακές ιδέες και τις παραδοσιακές αρχές, αναζητά τη βαθύτερη αλήθεια των πραγμάτων. Πολύ περισσότερο, αναζητά την πρώτη αλήθεια, την αναλλοίωτη, που δεν επηρεάζεται από τις συνθήκες, που δεν εξαρτάται από τον

άνθρωπο.

Μονάδες 10

B4.

- **ἐθέλεις** : θέληση, θέλημα, εθελοντής ...
- **διδάξει** : διδαχή, δίδαγμα, διδασκαλία, δάσκαλος, χοροδιδασκαλείο ...
- **ἀλογίστως** : συλλογισμός, παραλογισμός, υπολογιστής, λογιστική ...
- **πραχθέν** : εισπράκτορας, σύμπραξη, πράγμα, πραγματοποίηση, δυσπραγία, άπραγος, κοινοπραξία, εχθροπραξία, πραξικόπημα ...
- **χάριν** : χαρά, χάρισμα, ευχαρίστηση, αχαριστία ...
- **ἀποτροπῆς** : τρόπος, επίτροπος, ιδιοτροπία, τρόπαιο, τροπάριο, έκτροπα, ατραπός ...
- **δόξαν** : δοξασία, φιλοδοξία, ορθοδοξία, μισαλλοδοξία, δοξασία, δόγμα, προσδοκία ...
- **οἴωνται** : οίηση, οιηματίας.
- **ἀποδέδεικται** : ένδειξη, υπόδειξη, ανάδειξη, επιδειξιάς, σελιδοδείκτης, οδοδείκτης, δείγμα, παράδειγμα, υπόδειγμα, δειγματοληψία, δειγματολόγιο ...
- **φαίνεται** : επίφαση, έμφαση, διαφάνεια, αφάνεια, σοβαροφάνεια, φάντασμα, φαντασία, φάσμα, φασματοσκόπιο ...

Μονάδες 10

↵ Αδίδακτο κείμενο ↵

Θουκυδίδου Η', 8, 1-2

Γ. Και ο Νικίας αφού αντιλήφθηκε αυτό και έβλεπε ότι μέρα με τη μέρα αυξανόταν τόσο η δύναμη των εχθρών όσο και η δική τους αδυναμία (ή: δυσχερής κατάσταση), έστελνε και ο ίδιος (αγγελιαφόρους) στην Αθήνα, ανακοινώνοντας πολλές φορές, και παλιότερα, τα καθέκαστα των επιχειρήσεων, προπάντων (ή: κι ακόμη περισσότερο) τότε, γιατί έκρινε πως βρίσκονταν σε δεινή θέση και πως, αν δεν τους ανακαλέσουν όσο το δυνατό γρηγορότερα ή αν δεν (τους) στείλουν άλλο πολύ στρατό (ή: σημαντικές ενισχύσεις), (πως) δεν υπήρχε καμιά σωτηρία. Κι επειδή φοβόταν μήπως οι απεσταλμένοι, είτε από αδυναμία του λόγου είτε γιατί θα τους εγκατέλειπε η μνήμη είτε γιατί θα ήθελαν να μιλήσουν για να ευχαριστήσουν το λαό, δεν μεταδώσουν την πραγματική κατάσταση (ή: δεν τους έλεγαν την

πραγματικότητα), έγραψε ένα γράμμα, με τη σκέψη ότι έτσι οι Αθηναίοι, όταν μάθουν τη γνώμη του χωρίς αυτή να αλλοιωθεί καθόλου από τον αγγελιαφόρο, θα μπορούσαν να αποφασίσουν βασισμένοι στην πραγματικότητα.

Μονάδες 20

Γ.1.α. τὰς ἰσχῦς
θᾶπτον
οὐδέσι
ἔλλιπῆ
(ὦ) χάρι

Μονάδες 5

Γ.1.β. ἦσθάνοντο
μεταπέπομφας
ἀποστείλαι / ἀποστείλειεν
ἀπηγγέλθω
μαθήσεσθαι

Μονάδες 5

Γ.2.α.

- τῶν πολεμίων :** γενική υποκειμενική στο «τήν ἰσχύν».
- σωτηρίαν :** υποκείμενο στο απαρέμφατο «εἶναι», ετεροπροσωπία.
- μνήμης :** γενική αντικειμενική στο «ἔλλιπείς».
- γιγνόμενοι :** αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος «οἱ πεμπόμενοι».
- πρὸς χάριν :** εμπρόθετος προσδιορισμός του σκοπού στη μετοχή «λέγοντες».
- (ἄν) βουλευσασθαι :** ειδικό δυνητικό απαρέμφατο, αντικείμενο στη μετοχή «νομίζων».

Μονάδες 6

ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 11 -- ΠΕΙΡΑΙΑΣ -- ΤΗΛ. 210-4224752, 4223687
ΑΝΑΠΑΥΣΕΩΣ 81 -- ΚΕΡΑΤΣΙΝΙ -- 210-4612555

Γ.2.β. «Καθ' ἡμέραν ἐπιδίδωσιν ἢ τε τῶν πολεμίων ἰσχὺς καὶ ἢ
ἡμετέρα ἀπορία.»

Μονάδες 4

ΟΡΟΣΗΜΟ ΠΕΙΡΑΙΑ-ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ

ΣΑΡΜΙΑΝΗ ΕΙΡΗΝΗ

ΟΡΟΣΗΜΟ